

7. Ярошинська О. О. Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи / Ярошинська Олена Олександрівна // дисертація на здобуття наук. ст. доктора педагогічних наук; спеціальність 13.00.04; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань, 2015. – 544 с.

8. Ясвин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В.А. Ясвин. - М.: Смысл, 2001. — 365 с.

В статье обоснованы особенности влияния образовательно-воспитательной среды университета на формирование профессиональной культуры будущего специалиста. Факторы влияния образовательно-воспитательной среды вуза на формирование личности будущих специалистов: создание эталона общественной жизни, активное повышение роли социально-воспитательных воздействий на формирование личности студента в пределах вуза; конструктивность социокультурного окружения; активизация воспитательной работы. Выявлены основные направления профессионального воспитания: создание в вузе культуросообразной среды; обеспечение условий для всестороннего самовыражения студента и преподавателя в конструктивной социально полезной деятельности; стимулирование разноаспектного педагогического взаимодействия преподавателей и студентов в различных видах совместной деятельности.

Ключевые слова: образовательно-воспитательная среда, высшее учебное заведение, профессиональная культура.

The peculiarities of the influence of the educational and educational environment of the university on the formation of the professional culture of the future specialist have been substantiated in the article. The scientific approaches and factors of influence on formation of professional culture of future specialists have been analyzed. It has been emphasized that the educational environment forms the basis of the viability of any higher educational institution. It creates the conditions for the education and formation of the individual, to create the security and satisfaction of the basic needs of all participants in the educational process for their professional development. Factors influencing the educational and educational environment of higher educational institutions on the formation of the personality of future specialists are the following: the creation of a standard of social life, the active enhancement of the role of socio-educational effects on the formation of a student's personality within the institution of higher education; constructivism of the socio-cultural environment; activation of educational work. The basic directions of professional education, such as the creation of an environment of cultural correspondence in higher educational establishments; the provision of conditions for maximum and complete self-expression of the student and teacher in constructive socially useful activity; the stimulation of multi-level and multifaceted pedagogical interaction of teachers and students in different types of joint activities have been revealed. The features of educational environment of the Mukachevo state environment have been outlined, such as stimulation of future specialists to fantasy, designing, need to take initiative, invent, invent something new and focus on the development of students' creative thinking; creation of the possibility to search for the status of a student, rating of social prestige in social inquiries of the individual that is young people must not only create a worldview in the process of learning, but develop the qualities that allow them to identify their individual potential in the circumstances of competition, tenders, finding its own way of life success in the context of active participation in the democratization of public life, the development of market relations. It has been concluded that the university is a social institution, which provides the educational process and the real integration of different subjects of education. The decisive factor in the personal and professional formation of students is the understanding of the position of the teacher and the student in their interpersonal communication in the process of education.

Key words: educational environment, higher educational institution, professional culture.

УДК 37.04:065:014[658]

Гігерс Зінаїда Василівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Львівський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Львів

ФОРМУВАННЯ ДІЛОВИТІ ТА ТВОРЧОСТІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Розглядається проблема підготовки фахівців економічного профілю – ділових людей, виховання їх духовності, формування морально-психологічного прагнення до самовдосконалення, здатності до творчого пошуку і прийняття неординарних рішень.

Ключові слова: діловитість, економічна освіта, психолого-педагогічна підготовка, самовдосконалення, фахівці економічного профілю.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми формування діловитості та творчості спеціалістів економічного профілю як важливої особливості розвитку фінансово-економічної сфери обумовлена сучасними соціально-економічними трансформаціями. Зростає увага до використання досягнень психолого-педагогічних наук у навчанні сучасних фахівців економіки, бізнесу, підприємництва, банківської діяльності.

У «Концепції розвитку економічної освіти в Україні» наголошується, що головною парадигмою економічної освіти є розуміння того, що розвиток економічної сфери суспільства значною мірою зумовлений характером життєдіяльності людини, її світоглядом, соціально відповідальною поведінкою. Професійна підготовка та адаптація сучасних економістів передбачає розуміння ними закономірностей формування та розвитку відтворювальних процесів на макро- і мікрорівнях [4, с. 4] у взаємозв'язку з розвитком суспільно-політичних, культурних процесів та в єдності пізнавальних, теоретичних і практичних компонентів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний етап розвитку суспільства – це суспільство знань. За цієї умови важливо, щоб навчання, за твердженням професора Т. Чернігівської,

переходило від «наповнення» особистості знаннями до освіти розуміння значення знань, треба учити опануванню способами поводження з інформацією, оволодінню загальнолюдськими цінностями. На цьому ґрунтується доцільність широкої гуманітарної освіти, можливо, навчати мета-науці, філософії в широкому її розумінні, навчати оперувати набутими знаннями на користь суспільства [10] і, зокрема, необхідність психолого-педагогічної підготовки студентів – майбутніх фахівців економічного профілю. Актуальність даної проблеми відзначають у дослідженнях багато вчених, зокрема, О. Аксьонова, І. Зязюн, В. Козаков, І. Колесникова, В. Кремень, Н. Ничкало, Н. Побірченко, С. Сисоєва, П. Терехов, Г. Товканець, Т. Чернігівська. У дослідженнях звертається увага на такі аспекти, як світова тенденція гуманізації суспільства, психологічні особливості суспільства перехідного періоду, що пригнічує технократизм мислення в суспільстві, фундаменталізація підготовки фахівців для діяльності в системі «людина-людина», реалізація демографічної політики (педагогізація суспільства), вдосконалення професійної підготовки у вищій школі, цілеспрямованість психолого-педагогічної орієнтації [3, с. 37–41].

Мета статті: висвітлити проблему формування діловитості і творчості фахівців економічного профілю в умовах соціально-економічних трансформацій, визначити в цьому процесі роль вивчення гуманітарних дисциплін.

Результати дослідження. У сучасних умовах актуалізуються педагогічні ідеї Дж. Локка, який вважав головним у вихованні формування характеру доброчесність. Це складна і цінна мета виховання. Всі інші міркування, всі інші якості повинні дати дорогу доброчесності» [6]. Метою навчання Дж. Локк вважав підготовку «ділової людини»: розвиток і спрямованість її розуму, готовність до активного сприйняття нових знань та ідей. У наукових підходах, що визначали соціально-економічний розвиток держав, не відразу прийшли до розуміння ролі психологічних факторів у господарській діяльності. Багато вітчизняних і зарубіжних мислителів вбачали в духовно-моральних аспектах ринкових відносин не тільки засіб підвищення ефективності виробництва, а й моральне вдосконалення людей.

Е. Мейо ще в 30-х роках ХХ століття обґрунтував доктрину «людських відносин», згідно з якою саме людський, психологічний фактор відіграє вирішальну роль у виробництві. Розширення практики використання психологічних чинників у виробництві призвело до двох важливих наслідків у розвитку духовної сфери суспільного життя: швидкими темпами почала розвиватися система психологічних наук (соціальна психологія, психологія праці, психологія управління та ін.); успіхи в розвитку психологічної теорії і практики зумовили посилення уваги до цієї проблематики в системі освіти. Поступово у всіх розвинених країнах серйозна загальна психологічна підготовка стала невід'ємною складовою частиною професійної підготовки кваліфікованих фахівців в галузі економіки та управління.

Поняття «ділова людина» дослідники розглядають в трьох основних аспектах: по-перше, це особистість взагалі, з набором певних рис, якостей, способів поведінки, які проявляються в повсякденному житті і діяльності; по-друге, мається на увазі представник соціальної самореалізації людства, пов'язаної з функціонуванням націй і народностей в суспільно-політичному житті; по-третє, як професіонал і фахівець у виробничій сфері. «Ділова людина» – це особистість, якій властиві специфічні риси, що обумовлюють способи її взаємодії з навколишнім середовищем і знаходять вияв у поведінці за будь-яких умов і обставин.

Традиційно ділову людину розглядали як виконавця певних функцій – поведінки, вчинків, способів мислення. Основними характеристиками поведінки ділової людини Р. Атнер і Х. Строб називають раціональну організацію справи, забезпечення і дотримання трудової дисципліни, оптимальне використання вкладених ресурсів для отримання практичного результату [9, с.43]. Серед визначальних якостей ділової людини дослідники, в першу чергу, називають цілеспрямованість, креативність, інтелігентність, лідерські здібності та схильність до новацій. Деякі вітчизняні вчені до них зараховують товариськість, працездатність, самовладання, відкритість, творчий підхід до справи, соціальну активність і відповідальність.

Особистісно-діловий потенціал як поєднання якостей і компетентностей ділової людини обґрунтовується в дослідженнях С. Гріншпун, І. Зарецького, С. Чернер. Такий потенціал дозволяє особистості оцінити власні ресурси, визначити сферу застосування своїх здібностей, мобілізувати готовність до започаткування власної справи в умовах конкуренції і безробіття. До якостей ділової людини віднесена ініціативність, чесність, відповідальність, працьовитість, рішучість, організованість, цілеспрямованість, наполегливість, комунікабельність, самокритичність. Компетентність ділової людини визначається наявністю відповідних знань і навичок роботи в конкретній сфері діяльності [1; 2].

В окремих працях поняття «діловитість» розглядається як складне інтегративне соціально-психічне утворення особистості, пов'язане з внутрішньою потребою діяти відповідно до існуючих обставин. Діловитість проявляється в здатності людини реально оцінювати і враховувати стан справ, вести пошук шляхів

раціонального вирішення поставлених завдань, втілювати задуми в життя, оптимально використовуючи наявні засоби. У структурі діловитості виділяють практичність, раціональність, організованість, самостійність, аналітичний розум, критичність, рішучість, а також готовність відповідати за наслідки своєї діяльності.

Багато авторів в дослідженнях професійно-трудова тематики приділяють увагу проблемам підприємництва, визначаючи цей вид людської діяльності як спосіб мислення і поведінки, що поєднує здатність генерувати ідеї, починати і вести справу, долати неминучий спротив консервативної середовища, готовність до ризику і відповідальність за можливу невдачу.

За визначенням ряду вчених, підприємницька діяльність пов'язана з особливою, характерною для неї етикою. Вона передбачає чесність у взаєминах з партнерами і клієнтами, обов'язковість у справах, відповідальність за своє слово і рішення, спрямованість на благодійність і меценатство, вміння і готовність цінувати свій і чужий час, доводити до кінця розпочату справу. При аналізі чинників успіху підприємницької діяльності фахівці виділили такі провідні якості підприємця: пошук і активність, соціальна відповідальність, організованість, практична спрямованість, воля й наполегливість. Наприклад, О. Омаров характеризує підприємців як ініціативних, творчих, організованих, впевнених у власних силах, відповідальних і порядних людей, здатних практично реалізувати складні і сміливі ідеї, рішення, ризикувати заради їх реалізації [7].

Нові умови господарювання в умовах незалежної України вимагають від власників, керівників, менеджерів уміння розробляти стратегію і тактику розвитку своєї організації, долати конфлікти. Тому сучасні керівники підприємств повинні знати теоретичні та практичні положення організації праці менеджера, форми та методи побудови всього механізму управління організацією. Здійснити практичну підготовку та сформувати ряд відповідних професійних і особистісних якостей майбутнім фахівцям допоможе вивчення дисципліни «Самоменеджмент». Адаже завданням вивчення дисципліни є теоретична та практична підготовка студентів із питань: визначення особистісних цінностей та цілей менеджера; управління саморозвитком особистості; розвинення навичок ефективного керівництва; організації управлінської діяльності менеджерів різних рівнів; застосування сучасних принципів та напрямів наукової організації діяльності менеджера; використання часу як ресурсу [8, с.4]. Як наголошують укладачі навчального посібника І. Лорві, В. Морохова, одним з яскравих показників успішності менеджменту і всієї організації є самомотивація співробітників, оволодіння управлінськими прийомами, що сприяють розвитку навичок самомотивації у співробітника і, таким чином, вони будуть відігравати в його житті позитивну роль. *Рефреймінг* – це спеціальний прийом, який дозволяє побачити ситуацію, факт, дію під іншим, незвичним для людини кутом зору. У класичному прикладі оптиміст бачить склянку з водою наполовину заповненою, песиміст же вважає її наполовину порожньою. Так керівники за допомогою спеціальних прийомів можуть допомагати формуванню позитивного сприйняття дійсності у підлеглих, розвивати в них уміння бачити інший бік подій, моделювати успішне майбутнє [8, с.100–101].

Серед важливих якостей ділової людини дослідники виділяють організованість, відповідальність і практичність, що допомагає синтезувати моральну та раціонально-прагматичну спрямованість мислення, вчинків і поведінки. Утвердження моральної цінності праці – одна з найважливіших завдань гуманітарної підготовки майбутніх фахівців.

Цикл психолого-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах економічного профілю інтегрує сукупність всіх тих явищ, які можна умовно назвати «людинознавством». Професійна психолого-педагогічна підготовка забезпечує розвиток загальної і професійної культури, творчого мислення, комунікативних якостей майбутніх економістів і фахівців банківської справи.

Інноваційні процеси в економіці актуалізують відродження

кооперативних традицій, залучення історико-педагогічного досвіду і кооперативної думки до організації економічного і соціального прогресу. Сьогодні, як і в 30-і роки ХХ століття, актуальні слова педагога Д. Коренця з його характеристикою фахівця-економіста: «Потрібні нам люди рухливі, повні ініціативи, самостійності думання, знайомі з господарським розвитком світу, з технікою торгівлі, знанням чужих мов. Це повинні бути люди наскрізь перейнялися любов'ю до високої мети. Тільки вона зробить їх чесними і характерними» [5, с. 262].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Науковий аналіз професійних якостей фахівця економічного

профілю надзвичайно багатогранний. Основою формування діловитості студентів-економістів в ринкових умовах мають бути положення інтеграції науки, освіти і виробництва, моніторингу ринку праці та взаємодії з потенціальними працедавцями, вміння долати конфлікти, створювати організаційну культуру, творчий інноваційний клімат. Перспективи розвитку даної проблеми вбачаємо в розробці педагогічної системи, заснованої на інтегрованому підході єдності базових професійних і психолого-педагогічних дисциплін з практичною спрямованістю, на використанні історико-педагогічного досвіду відповідно до вимог сучасності.

Список використаних джерел

1. Гриншпун С. Личностно-деловой потенциал школьника // Школа. – 1998. – № 5. – С. 25–31.
2. Зарезкая И., Чернер С. Взаимосвязь экономического и нравственного воспитания школьников // Школа. – 1998. – № 4. – С. 34–40.
3. Козаков В.А. Психолого-педагогична підготовка фахівців у непедагогічних університетах // Вища освіта України. – 2002. – № 3. – С. 37–41.
4. Концепція розвитку економічної освіти в Україні // Освіта України. – 2004. – № 6. – С. 4.
5. Коренець Д. Торговельно-кооперативне шкільництво в Польщі // Кооперативна республіка. Львів, 1931. – Ч. 7–8. – 262 с.
6. Локк Д. Мысли о воспитании // Педагогическое наследие. М., 1987. – С. 140–147.
7. Омаров А.М. Предприимчивость и хозяйственный риск. Отраслевое и территориальное управление в условиях перестройки. М.: Система, 1991. – 154 с.
8. Самоменеджмент. Конспект лекцій для студентів спеціальність: 7.03060101 «Менеджмент і адміністрування» навчально-наукового центру післядипломної освіти / І. Ф. Лорві. – Луцьк: ЛНТУ, 2011. – 136 с.
9. Чабан Н.І. Характеристика поняття «ділова людина» та її якостей у сучасних дослідженнях // Таврійський вісник освіти. – 2003. – № 1. – С. 43.
10. Черниговская Т. Как научить мозг учиться. Конспект лекции [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://maxcherepitsa.ru/blog/lekcija-chemigovskoy/>

Рассматривается проблема подготовки специалистов экономического профиля – деловых людей, воспитание их духовности, формирование нравственно-психологического стремления к самосовершенствованию, способности к творческому поиску и принятию оригинальных решений.

Ключевые слова: деловитость; экономическое образование; психолого-педагогическая подготовка; самосовершенствование; специалисты экономического профиля.

The problem of preparation of specialists of the economic profile that is business people, education of their spirituality, formation of moral and psychological desire for self-perfection, ability to creative search and acceptance of original decisions is considered. The urgency of the problem of the formation of business activity and creativity of the specialists of the economic profile as an important feature of the development of the financial and economic sphere is due to modern socio-economic transformations. The modern stage of society's development is a knowledge society. Under this condition it is important to teach a person to understand the meaning of knowledge, to be able to possess information, universal values. This is based on the expediency of broad humanitarian education. The urgency of this problem is noted in the research by many scholars, in particular, O. Aksonov, I. Zyazun, V. Kozakov, I. Kolesnikov, V. Kremen, N. Nychkalo, N. Pobirchenko, S. Sysoev, P. Terekhov, G. Tovkanets, T. Chernigovskaya. In modern conditions, the ideas of scientists of the nineteenth and twentieth centuries about the practice of using psychological factors in production are actualized. Gradually, in all developed countries, serious general psychological training became an integral part of the training of skilled professionals in economics and management. Modern managers of enterprises should know the theoretical and practical positions of the organization of labor manager, the forms and methods of building the entire mechanism of management of the organization. Professional psychological and pedagogical training provides the development of general and professional culture, creative thinking, communicative qualities of future economists and banking professionals. The prospects of the development of this problem are seen in the development of a pedagogical system based on the integrated approach of unity of basic professional and psychological and pedagogical disciplines with practical orientation, on the use of historical and pedagogical experience in accordance with the requirements of the present.

Key words: efficiency; economic education; psychological-pedagogical preparation; self-perfection; specialists of economic profile.

УДК 377

Зайка Людмила Анатоліївна,

науковий співробітник центру імітаційного моделювання,

Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

На підставі аналізу досвіду науковців з питань педагогічного моделювання, визначені особливості та досліджені поняття «моделювання», «модель». Відповідно до мети обґрунтована структурно-функціональна модель формування компетентності. Сконцентрована увага на можливості відображення у моделі прогностичності розвитку професійної діяльності майбутніх магістрів. Результатом проведеного дослідження є модель, яку представлено через закономірні, функціонально пов'язані компоненти системи навчання. Компоненти моделі поєднані в блоки, що відтворюють процес формування професійної компетентності: цільовий блок, змістовий блок, організаційно-процесуальний блок та результативно-діагностичний блок. Деталізовано та проаналізовано зміст зазначених блоків моделі та розкриті механізми їх практичної реалізації. Представлені результати доводять можливість і доцільність використання технології імітаційного моделювання для формування професійної компетентності майбутніх магістрів військового управління.

Ключові слова: модель, моделювання, професійна компетентність, структурно-функціональна модель, технологія імітаційного моделювання.